

O icoană a Maicii Domnului mărturisitoare a unui eveniment hagiografic

Sorin Sebastian Duicu

Moto:
 „Nașterea Ta de Dumnezeu Născătoare Fecioară, bucurie a născut la toată lumea;
 că din Tine a răsărit Soarele Dreptății, Hristos Dumnezeuul nostru; și dezlegând
 blestemul a dat binecuvântare; și stricând moartea ne-a dăruit nouă viață veșnică”
 Troparul Praznicului Nașterii Maicii Domnului

Periplul profesional îmi este marcat, mult mai mult, dominat, de foarte mult timp de identificarea și deslușirea mărturiilor ortodoxe exprimate prin artă, în marea majoritate ecleziastică.

Valorificarea culturală am caracterizat-o, în special, printr-o expoziție și un volum-catalog – bilingv – când s-a putut – subordonate titlului generic *Mărturii de artă și cultură ortodoxă din ...*

Proiectul dorit de mine fostei Mitropolii a Proilavei am reușit să-l concretizez prin mijloacele sus-menționate, doar pentru Dobrogea, respectiv actualele eparhii: Arhiepiscopia Tomisului și Arhiepiscopia Tulcii. După identificările aferente de teren, documentare și prelevare de imagine, IPS Casian a dorit un timp de răgaz – pentru organizarea Muzeului Eparhial – care s-a realizat între timp.

Pentru comunicarea noastră – să-mi permiteți să formulez astfel – am ales o icoană din acest fond rămas nevalorificat cultural de mine, dar și inedită cercetării domeniului.

Din fondul prelevat am ales acum icoana *Maica Domnului Ahtârskă*, localitate în regiunea Sumi, în N-V Ucrainei, care se încadrează în marele ciclu *Maica Domnului cu Pruncul* pe care am identificat-o în Muzeul Istoriei, Culturii și Spiritualității Creștine de la Dunărea de Jos al Arhiepiscopiei și provine din biserica monument istoric „Precista” din Galați, reconstruită din zid în anul 1647 de fiii lui Coman din Brăila și de fiul lui Teodor ctitorul vechii biserici de lemn¹, fostă metoh a mănăstirii Vatopedu.

Se compune dintr-un blat cu două punți anti-torsionale îngropate, parțiale, cu dimensiunile: 32,2 x 27,6 x 2,5 cm și este pictată în tempera pe grund.

Spațiul pictural, 22 x 20 cm, cuprinde pe Maica Domnului orientată spre stânga, cu capul ușor plecat, smerită, consumă durerea cu mâinile împreunate în dreptul pieptului, a rugă.

¹ ***, *Monumente naționale, mănăstiri și biserici ortodoxe. Raporturi de la Comisiunile întocmite pentru cercetarea lor. Partea I*, București, 1881, p. 58 – 61 și V. Brătulescu, *Inscripții și însemnări din biserici*, în *Glasul Bisericii*, 1966, nr. 7 – 8, p. 641 – 642.

Poartă o stola verde cu mânecute de aur, caboșonate, cu pietre roșii, o mantie de aceeași culoare, galonată perimetral cu un bandou de aur, similar, caboșonat.

Surprinde prezența mantiei carmin cu „ape” de aur și cele „2 semne din 3” aflate numai pe umeri, deoarece nu poartă maforionul, iar părul îl are liber, neacoperit, ce se răsfrânge peste umeri.

Poziționat în față, aflat pe dealul Golgota (locul Calvarului – situat la 100 m de Zidul Ierusalimului), Iisus crucificat, purtând coroana de spini, are părul lung, castaniu-închis, lăsat pe spate, iar capul aplecat pe mâna dreaptă. Este acoperit numai de pagnus, alb-gălbui, legat pe șoldul stâng. Din cele 4 răni ale piroanelor îi curge sânge, iar din cea din coasta dreaptă, provocată de sulița centurionului, sânge și apă.

Stipesul constatăm că este intersectat de titulusul lui Pilat, cu siclitatele INȚI, iar inferior, sedile pe care i-au fost poziționate picioarele, crucificate, fiecare, cu câte un piron, în total, patru.

Nimburile, din aur, sunt bordate exterior cu un duct discret, cafeniu-deschis.

Fondul pictural, verde, se delimitează, în 3/4 superior, cu o ramă compusă din motive vegetal-stilizate, formată din ducturi de aur ce închid câmpuri alternate, verzi și carmin, tip medalion.

Rama a doua, exterioară, continuă, cuprinde un fond verde-închis, marcat interior de ghirlande stilizate, de aur, tributare barocului.

Latura inferioară a acestei a doua rame este marcată de titulatura: ÎNFĂȚIȘAREA (REPREZENTAREA) ICOANEI MAICII DOMNULUI ATÂRSKAIA CARE S-A ARĂTAT ÎN ANUL 1779, IULIE 2 ZILE.

Central, inscripția este întreruptă de un medalion circular, cafeniu, ocupat de herb, vulturul bicefal, cu sceptra și globul în gheare, pe ambele capete cu o coroană, iar între ele, mai sus, una mai mare; toate sunt închise.

Atunci, la acea dată, preotul din Atârsk a găsit icoana în grădina sa, în timp ce tăia iarba, iar după ce a păstrat-o în casă timp de 3 ani, începând aceasta să facă minuni, a dus-o în biserică, apoi în catedrala care s-a construit pentru ea.²

Exegeți ai icoanei Maica Domnului cu Pruncul, respectiv: Bentehev³, Bulgacov⁴ sau Rothemund⁵, fac vorbire despre acest tip de icoană, între care și data hramului din calendarul slav: 2 iulie, cea înregistrată de hagiografie.

Ulterior, icoana a primit o ferecătură din argint (32,3 x 28,2 x 0,7 cm), parțial aurită, respectiv Crucea Răstignirii și rama mare exterioară, care respectă, în cea mai mare parte iconografia princeps, cu excepția nimbului Maicii Domnului, care lipsește – cu certitudine a avut unul aplicat, însă a dispărut în timp; se susține prin câmpul respectiv, liber, și orificiile cuielor de fixare.

² Egon Sendler, *Icoanele bizantine ale Maicii Domnului*, București, <2008>, p. 216.

³ I. Bentehev, *Handbuch der Muttergottesikonen Russlands*, Bad Godesberg Verlag, 1985, p. 25.

⁴ S. V. Bulgakov, *Nostalnaia Kniga*, Harcov, 1900, p. 225.

⁵ B. Rothemund, *Handbuch de Ikonenkunst*, München, 1966, p. 280.

Rama, una singură, se definește prin prezența a patru cartușe circulare, încadrate de „C”-uri festonate, dar și de „c”-uri simple, toate subordonate barocului și angajate într-o succesiune vegetală marcată de flori, care li se interpuneau.

Inferior icoanei propriu-zise, anturată de un duct perlat, într-un câmp lis, întâlnim inscripția: „ÎNFĂȚIȘAREA ICOANEI MAICII DOMNULUI AHTÂRSKAIA CARE S-A ARĂTAT ÎN NOIEMBRIE 2 ZILE ANUL 1809”.

Aceasta este urmată de numele „MIU”, cu certitudine orfevrul și cel care „bătut” inscripția (nu știa să scrie), s-au unul dintre ei.

O primă observație, este un nume românesc, iar a doua – cea mai importantă – inscripția ferecăturii mărturisește o a doua „arătare” nestatutată încă, respectiv, neconsfințită canonic, adică necuprinsă în Minei, Minologhii, Proloage sau Sinaxar; icoana reprezintă, datorită acestei motivații, o contribuție esențială la hagiografia slavă, respectiv ortodoxă.

Concluzionând, putem fi conduși spre o aleasă învățătură, așa cum ne-o oferă marele savant al ortodoxiei, Paul Evdokimov, și anume, cea oferită de Sf. Ioan Damaschinul († 740) viețuitor al mănăstirii Sf. Sava de lângă Ierusalim, autor, între altele, al volumului *Cultul Sfințelor Icoane*.

Evdokimov îl citează: *numele însuși de Născătoare de Dumnezeu, Theotokos, Maica lui Dumnezeu conține întreaga taină a iconomiei* (Ortodoxia, București, 1996).

Iconomia (oiconomia) denumește, ca termen teologic, planul divin de mântuire al omului. Dumnezeu *voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină* (I Timotei 2, 4). Iconomia divină, adică planul Mântuirii este pregătită în Vechiul Testament și realizată în Noul Testament prin Jertfa Mântuitorului, căruia, Mama Sa i se închină, se roagă ca și în icoana noastră.

Respectiva icoană a devenit un prototip destul de întâlnit în iconografia noastră pentru icoanele pe lemn, sticlă, metal etc., dar și pentru cele murale.

Bibliografie:

***, *Monumente naționale, mănăstiri și biserici ortodoxe. Raporturi de la Comisiunile întocmite pentru cercetarea lor. Partea I*, București, 1881.

Brătulescu V., *Inscripții și însemnări din biserici*, în *Glasy Bisericii*, 1966, nr. 7 – 8.

Sendler Egon, *Icoanele bizantine ale Maicii Domnului*, București, <2008>.

Bentehev I., *Handbuch der Muttergottesikonen Russlands*, Bad Godesberg Verlag, 1985.

Bulgakov S. V., *Nostalnaia Kniga*, Harcov, 1900.

Rothemund B., *Handbuch de Ikonenkunst*, München, 1966.

